

corroborate the statement that structural or superstructural changes determine the mode of production and reproduction. Thirdly, Marvin Harris levels the connection between cultural materialism and other social sciences, placing them to the niche of uncertainty. Finally, it seems that all cultural phenomena do have some materialist explanation. Here comes a risk of overgeneralization and endless search for some economic basis, which might be just an accidental state of affairs or a circumstance of the second order. It means that infrastructure cannot be considered as one-dimensional determinant, as it tends to be rather heterogeneous set of technological, demographic, economic, and environmental variables.

Keywords: cultural materialism, cultural system, infrastructural determinism, infrastructure, Marvin Harris, cultural anthropology.

Матеріал надійшов 16.02.2016

УДК 351.746.1:316.75

Зелінський А. І.

ПОЛІТИКА СЕК'ЮРИТИЗАЦІЇ ЯК МОДЕЛЬ ІДЕОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті досліджено поняття національної безпеки та політики сек'юритизації як моделі ідеології у сучасних ліберально-демократичних суспільствах. Політика сек'юритизації розглядається як інтер-суб'єктивний процес соціального конструювання і як така, що виконує властиві політичним ідеологіям функції. Вивчення дискурсивної природи основних механізмів сек'юритизації дає змогу розглядати сучасні моделі політики національної безпеки як приклади операціоналізації політичних ідеологій.

Ключові слова: безпека, ідеологія, сек'юритизація, національна безпека.

Суттєві трансформації в міжнародних відносинах наприкінці ХХ ст., зумовлені завершенням тривалого періоду радикальної біполяризації основних політичних сил на міжнародній арені, призвели до необхідності реформування й самих понять національної та міжнародної безпеки. Поняття безпеки дедалі частіше з'являється в глобальному академічному дискурсі та стає предметом численних наукових досліджень. Відбувається помітне зміщення уваги зі сфери конструювання військових моделей захисту миру та налагодження оборони на сферу забезпечення стабільності та розвитку не лише національних політичних систем, а й захисту прав і свобод індивіда та дотримання відповідної рівноваги сил на міжнародній арені. Зникнення глобальної ядерної загрози супроводжується виникненням

великої кількості значних небезпек не лише у військовій, а й у економічній, екологічній, політичній, інформаційній та соціальній сферах суспільних відносин. Основними загрозами національній безпеці стають тероризм, нелегальна міграція, нестабільність фінансового ринку, неефективність систем державного правління тощо, які спричиняють диверсифікацію підходів до вивчення самого феномена національної безпеки та плюралізацію її концептуальних моделей. За таких умов одним із найнебезпечніших наслідків реалізації політики національної безпеки стає загроза фундаментальним правам і свободам людини та громадянина – основним цінностям та засадничим принципам сучасної ліберально-демократичної держави. Саме на тлі ідейної несумісності окремих підходів до реалі-

зації політики національної безпеки та захисту фундаментальних демократичних цінностей можна прослідкувати формування нового типу політичної ідеології як шляху легітимації державної політики у сфері національної безпеки.

Однією з ключових моделей політики національної безпеки серед країн – членів ЄС на сьогодні є сек'юритизація. Поняття і механізм сек'юритизації запропоновані представниками Копенгагенської школи дослідження безпеки. Науковий аналіз основних сучасних моделей національної безпеки та механізмів їхнього функціонування дає змогу зрозуміти, як саме політика національної безпеки набуває ознак ідеології, що домінує на сучасному етапі розвитку ліберально-демократичних суспільств. Дослідження процесу та механізмів ідеологізації національної безпеки сьогодні є особливо актуальним для українського суспільства у контексті сучасних суспільно-політичних трансформацій і на етапі реформування основних державних інститутів, за умов інформаційної та воєнної агресії й комплексу різноманітних загроз національній безпеці.

Для глибшого розуміння фундаментальних процесів, що зумовлюють структурування та функціонування політичної ідеології, можна звернутись до праць таких класиків політичної думки, як К. Маркс, А. Грамші, Л. Альтюсер, М. Вебер, П. Рікер, К. Шмітт та С. Жижек. Хоча питання, пов'язане з теорією відносин політики національної безпеки та механізмів її легітимації у демократичному суспільстві, все ще залишається мало вивченим, чимало закордонних і вітчизняних дослідників у своїх працях звертались до окремих аспектів запропонованої тематики. До кола цих науковців належать А. Волферс, Б. Бузан, О. Вевер, Д. Болдуін, Р. Улман, Х. Булла, К. Бут, Дж. А. Тікнер, А. Ачарії, Дж. Т. Метьюс, С. М. Волг, А. Д. Бересфорд, У. Хельберг, В. Горбулін, О. Арбатов, О. Гладенко, В. Копійка, З. Бауман, Р. Тарас та ін.

Попри те, що ідеологію вважають чи не одним із найбільш неоднозначних понять у сфері політичної науки, для досягнення мети цього дослідження – з'ясувати наявність ознак ідеології у сучасних моделях національної безпеки – зосередимося на смислових компонентах визначення ідеології, що відображають її операційну конституцію, та на її легітимаційній функції. Діахронічний аналіз процесу формування та поступового розвитку політичної ідеології, представленого у структурі її визначення та у широкій різноманітності запропонованих науковцями визначень, дає змогу з'ясувати й основні теоре-

тичні підходи до вивчення цього суспільного феномена та до актуального стану поняття ідеології у сучасній політичній науці. Визначення основних концептуальних моделей і розробка теоретичних методик для їх обґрунтування допоможуть встановити характерні для феномена політичної ідеології ознаки та її основні оперативні механізми у політиках національної безпеки сучасних ліберально-демократичних суспільств.

Дослідники ідеології часто скаржаться на неможливість формулювання її єдиного всеохопного визначення. За оцінками деяких із них, ідеологія є найбільш нестійким і невловимим концептом у царині суспільних наук. Інші ж у своїх дослідженнях ідеологічного, ухиляючись від сформованих у історичному процесі розвитку безпідставних уявлень, упереджень і яскраво негативних ставлень, намагаються уникати цього терміна, замінюючи його смисловими еквівалентами на кшталт «система переконань», «світогляд», «теорія», «міф», «соціальна образність», «фантазування», «символ», «цінності» тощо [5; 6, р. 961]. Семантична гнучкість терміна змушує науковців до невпинних пошуків відповідних вербальних конструкцій, що дали б змогу зафіксувати історично та суспільно зумовлені значення цього поняття.

Незважаючи на труднощі з окресленням концептуальних меж ідеології, учені визнають її особливий статус як поняття, сформованого у середовищі власне політичної науки [8, р. 619]. Незважаючи на зниження рівня зацікавленості ідеологією як предметом наукових досліджень у 1960–1970-х рр. та проголошення тези про «кінець ідеології» (Д. Белл, С. Ліпсет, Е. Шілз), сучасний аналіз основних тенденцій у розвитку політичної науки упродовж двох останніх декад (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) переконливо демонструє динаміку ренесансу в сфері вивчення феномена політичної ідеології.

Попри лише два століття активної циркуляції у науковому дискурсі, поняття ідеології є чи не одним із найскладніших, найбільш багатозначних і найменш стійких у сфері суспільних наук, що значно ускладнює завдання розробки теоретичної бази та визначення відповідних методів його дослідження. Низка сучасних науковців вдається до артикуляції окремих складових елементів концепту ідеології, намагаючись охопити увесь широкий спектр можливих й інколи суперечливих значень. Інші ж методом індуктивного аналізу шукають шляхів вироблення спільної для усіх теоретичних підходів моделі формулювання визначення досліджуваного поняття.

Системний підхід до наукового аналізу визначення політичної ідеології запропонував Дж. Геррінг. На думку науковця, повний системний аналіз політичної ідеології неможливий, якщо сфокусуватися лише на вивченні історичного процесу її розвитку чи на окремих властивих феномену характеристиках, або ж на відсіюванні специфічних ознак, властивих тій чи тій теоретичній інтерпретації, з метою визначення певного смислового стрижня, мінімальної сукупності загально релевантних значень, здатних задовольнити вимоги будь-якого теоретичного підходу, у той час, коли не до кінця з'ясовано залишається сама сутність політичної ідеології, раціонально сформульована та вербально виражена у чималій кількості різноманітних визначень. Відповідно до методу дефініційного аналізу, дослідження зосереджується на розгляді загальноприйнятих функціональних атрибутів політичної ідеології, зібраних в одну всеохопну аналітичну матрицю, з метою з'ясування універсальних характеристик досліджуваного феномена на основі ретельного розгляду самих визначень [6]. Результатом наукової праці дослідника у рамках розробленої методології та розгляду значної кількості визначень політичної ідеології, запропонованих різними авторами у другій половині ХХ ст., стало твердження про те, що універсальним, завжди присутнім в усіх формах визначення залишається поняття *когерентності*, внутрішньої послідовності, смислової згуртованості та логічної впорядкованості взаємозв'язків поміж термінами-компонентами. Двома похідними характеристиками, на думку Геррінга, можна вважати *стабільність* як форму часової когерентності та *контраст* як форму збереження семантичної цілісності однієї логічної структури щодо усіх інших можливих дефініцій них конструкцій [6, р. 980]. Аналітична матриця, сформована з ключових характеристик політичної ідеології, дає змогу з'ясувати наявність ідеологічних маркерів при розгляді визначень національної безпеки, запропонованих науковцями у сучасній ліберальній думці розвинених демократичних суспільств.

Аналіз основних визначень поняття політичної ідеології, сформульованих у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст., дозволяє встановити межі семантичної гнучкості терміна та визначити мінімальну сукупність смислових критеріїв, що є сутністю досліджуваного феномена. Структурний аналіз запропонованого матеріалу допоможе сформулювати п'ять груп смислових компонент визначень ідеології відповідно до значень та оперативних функцій,

які вони вербалізують у самому тексті. До таких груп можна віднести:

- а) *когнітивну*: ідеологія як модель думок і переконань, сукупність світоглядних позицій (Т. Іглтон);
- б) *соціологічну*: з'ясування способу функціонування суспільства (С. Холл); спотворений процес соціальної комунікації (Ю. Габермас); несвідома уява, що структурує суспільну дійсність (С. Жижек);
- в) *дискурсивну*: пояснення зв'язку поміж дискурсом та політичними інтересами, визначення дискурсивної природи політичної влади (М. Фуко, Т. Ван Дейк, С. Томпсон, Н. Феркло);
- г) *культурологічну*: формування колективної свідомості в процесі символізації соціальної дійсності (К. Гірц);
- г) *психологічну*: відображення реляційних, епістемних та екзистенційних потреб і мотивів (Дж. Т. Джост).

На основі запропонованих у цій вибірці концептуальних схем та синтезу їхніх ключових значень можна сформулювати максимально точне визначення, відповідно до якого під ідеологією (від гр. *oidos* – ідея і *logos* – вчення) розуміємо когерентну сукупність ідей і переконань, ціннісних орієнтирів, екзистенційних налаштувань і ставлень, раціонально обґрунтованих та системно впорядкованих світоглядних позицій, вербальних конструкцій, що формують панівний дискурс та соціальний контекст, системне відображення соціальних вимірів функціонування людської психіки, відповідне символічно-семантичне поле, яке відіграє важливу роль у процесі організації та функціонування людського суспільства.

Ідеологія, таким чином, дає змогу індивідові визначити координати власного буття в ідейному просторі, конститує його суб'єктність у системі суспільних відносин, формує ідентичність шляхом інтеграції у певну соціальну дійсність та забезпечує категоріальним апаратом і мотиваційним ресурсом для теоретичного опрацювання інформації та реалізації відповідних проектів соціальних трансформацій. Сукупність ідей, цінностей, ставлень, елементів дискурсу та соціальних образів, що становлять ідеологію, відображає історичну обумовленість певної соціальної спільноти та дозволяє сформулювати відповідний для неї тип суспільних відносин. Отже, виокремлюючи у результаті аналізу визначення політичної ідеології її основні концептуально-функціональні складові, можемо стверджувати, що ідеологія не лише становить теоретичну основу, світоглядний контекст

розвитку суспільної свідомості, не лише пасивно виражає усі можливі виміри суспільного буття в різноманітності форм філософських, економічних, політичних, етичних і релігійних уявлень, а й формує саму соціальну дійсність, конституюючи у ній суб'єкта суспільних відносин.

З метою ідентифікації ідеологічної складової у політиці національної безпеки слід виокремити один із універсально присутніх у різноманітності ідеологічного мислення механізмів, властивих політичній ідеології у широкій множинності запропонованих підходів, та прослідкувати його оперативну спроможність у моделях політики національної безпеки. У своєму дослідженні феномена ідеології П. Рікер звертає увагу на три її значущі функції: спотворення, легітимація та конституювання ідентичності [1]. Ретельне дослідження політичної ідеології дає змогу зосередитись на її легітимуючій функції як на такій, що проявляється в усіх вище зазначених оперативно-функціональних вимірах ідеології та заслуговує на особливу увагу визнаних науковців, попри відмінності їхніх теоретичних підходів.

До класиків політичної думки, які досліджують властивий ідеологічному мисленню механізм легітимації, слід віднести, в першу чергу, Макса Вебера. Аналізуючи роль політичної влади у суспільстві, науковець зосереджує свою увагу на динаміці відносин поміж владою та підлеглими, що забезпечується довірою членів суспільства до суб'єктів влади. Здійснення влади, реалізацію владних повноважень він розглядає як прийняття підлеглими панування над собою, дозвіл на особисту об'єктивізацію, що певним чином і в певних випадках стає дією усупереч власній свободі та переконанням, насиллям над особистою цілісністю індивіда. Як про це говорить сам П. Рікер, «для Вебера насильство з боку держави, зрештою, виправдовується не її силою, а нашою вірою в її легітимність» [1, с. 239].

Таким чином, влада прагне та вимагає довіри підлеглих, аби стати соціально дійсною. І наскільки більш свідомий і вільний є вибір індивіда на користь прийняття панування над собою, настільки сильнішою – більш ефективною та соціально дійсною – стає така влада. Звідси випливає необхідність пошуку відповідного механізму вироблення довіри у підлеглих до здійснюваного над ними панування, техніки його легітимації. Таким механізмом, на думку П. Рікера, стає саме ідеологія: «Функція ідеології – додавати певні надцінності до нашої довіри, аби ця довіра могла відповідати прагненням влади» [1, с. 230]. Інтерпретуючи соціальні відносини,

ідеологія оперує певними «надцінностями» з метою надання підлеглим допомоги у процесі раціонального обґрунтування очікуваної владою «довіри». Тобто, ідеологія формує у громадян здатність довіряти владі, а отже, ефективно з нею співпрацювати.

Спроба аналізу визначення ідеології дає змогу встановити її основні функціонально-концептуальні виміри (когнітивний, соціологічний, дискурсивний, культурологічний та психологічний). Когерентність зв'язків поміж смисловими компонентами забезпечує конститутивну стабільність самого концепту та смисловий контраст щодо інших понять. Ідеологія «функціонує» у кожному з зазначених вимірів, зокрема забезпечуючи стабільність та ефективність функціонування інститутів влади та відповідний рівень довіри до них з боку суспільства, що уможливує їх існування. Аналіз легітимаційної функції ідеології допомагає артикулювати механізми вироблення певної «доданої вартості» до регулятивних норм влади та відповідного до них ставлення з метою забезпечення належного рівня довіри громадян, ідеологія схиляє до такої довіри та раціонально її обґрунтовує. Легітимаційний дискурс є характерним механізмом реалізації політики сек'юритизації, у процесі здійснення якої актори з владними повноваженнями, котрі сек'юритизують, зосереджують свою увагу на соціальному потенціалі мовних практик, з метою забезпечення безпеки.

Однією з основних концепцій безпеки у сучасних ліберально-демократичних суспільствах, безперечно, можна вважати сек'юритизацію. Розроблена та запропонована представниками Копенгагенської школи теорія безпеки уможливує цілісний, багатовимірний підхід до розуміння самого суспільного феномена та стає спробою подолання застарілих форм мислення про безпеку винятково категоріями воєнної політики, а також диверсифікує підходи до розгляду явища національної безпеки з урахуванням сучасних загроз і викликів. Запропонований підхід дає змогу вийти поза рамки традиційного розуміння забезпечення функціонування державних інститутів і розвитку суспільства завдяки пріоритетній ролі комплексу військових заходів. Питання безпеки у демократичних суспільствах потребує значного розширення сфер експертного зацікавлення, у тому числі політичних, економічних, екологічних та інших важливих суспільних компонентів національної й міжнародної безпеки. Автори теорії сек'юритизації Б. Бузан та О. Вевер звертаються до основ суспільного феномена безпеки, до логіки функціонування

основних соціальних механізмів, що дозволяють сформулювати питання загрози та визначити механізми її трансформації у питання безпеки у різних царинах суспільних відносин [2; 3; 12].

Представники Копенгагенської школи пов'язують виникнення питання безпеки з унеможливленням політичного процесу як такого. Питання безпеки постає за умов неможливості раціонального вирішення наявних проблем. Сфери політичного характерний раціональний підхід до організації суспільних відносин, їх оформлення відповідно до принципів людської раціональності. Таким чином, питання безпеки виникає у тих випадках, коли з'являються перешкоди функціонуванню раціональних механізмів вирішення суспільних протиріч, подолання латентних соціальних антагонізмів, як прояв відсутності самої можливості прийняття політичного рішення, порушення раціонально-діалогічного процесу політичної комунікації. Тому постає необхідність додаткових заходів із метою нормалізації комунікаційного процесу та повернення його у рамки політичного дискурсу.

Саме поняття безпеки є комплексним за своєю природою та соціально обумовленим, а отже вимагає постійної специфікації у конкретних випадках. До трьох основних складових процесу забезпечення, що потребують відповідної інтерпретації термінами та категоріями ширшої теоретичної парадигми, відносять загрозу існуванню (existentialthreat), референтний об'єкт (referentobject) та надзвичайні заходи (extraordinarymeasures). Сек'юритизація відбувається у результаті раціонально обґрунтованого виходу поза рамки наявних нормативних можливостей із метою усунення загрози існуванню референтного об'єкта. Таким чином безпека постає як дійсність відносна, що визначається лише відповідно до референтного об'єкта, щодо якого фіксується екзистенційна загроза. Питання національної безпеки, у такому випадку, з'являється за умов унеможливлення політичного процесу в державі, вичерпання раціональних ресурсів подолання перешкод на шляху налагодження ефективних механізмів розв'язання суспільних проблем [3, p. 23].

На першому етапі процесу сек'юритизації актор заявляє про існування загрози та намагається довести її небезпеку з метою мобілізації індивідуального та колективного соціального ресурсу. Раціональна експлікація загрози легітимує екстраординарні заходи. Остаточною метою процесу сек'юритизації є повернення до політичного формату вирішення питань, скерування соціальної динаміки у русло нормативної раціо-

нальності. Найважливішим завданням за таких умов стає легітимація у суспільній свідомості надзвичайних заходів, що стають вирішальними для забезпечення референтного об'єкта. Сек'юритизація за своєю суттю є дискурсивною практикою, а саме поняття безпеки в процесі сек'юритизації функціонує як мовний акт, спрямований на досягнення соціально значущого результату. Процес узгодження індивідуальних ставлень громадян до політики безпеки та суспільної рецепції запропонованих заходів творить простір для закладання основ ідеологічного мислення [12, p. 55].

Політика сек'юритизації, виходу за рамки прийнятних для ліберально-демократичних суспільств раціональних норм соціальної взаємодії, сформованих на засадах поваги до основних цінностей, фундаментальних прав і свобод людини та громадянина, вимагає застосування іншого типу раціональності, що розвивається завдяки артикуляції загрози індивідуальному та суспільному формату буття. Йдеться про корекцію суспільного дискурсу, про формулювання у свідомості громадян такого розуміння загрози, яке б уможливило їхню довіру до запропонованих державними інститутами заходів з метою захисту людини та громадянина з усіма гарантованими йому у демократичному суспільстві правами, навіть коли ці заходи видаються такими, що суперечать основним принципам ліберальної демократії. Завдання процесу сек'юритизації полягає у встановленні факту загрози самому існуванню референтного об'єкта, в організації процесу його забезпечення та в легітимації вжитих надзвичайних заходів. Тому всі етапи сек'юритизації потребують певного теоретично-методологічного підходу, визначених категорій інтерпретації суспільної ситуації. Така інтерпретація здійснюється за допомогою понятійно-категоріального апарату, сформованого у відповідній теоретичній системі. Специфікація у суспільному дискурсі референтного об'єкта, загрози та заходів із їх подолання мають неминучі соціальні наслідки, формують певні ставлення та зумовлюють суспільні відносини. Усвідомлення екзистенційної загрози, небезпеки, що сформоване у суспільстві завдяки дискурсивним технікам, впливають не лише на окремих індивідів при прийнятті рішень, а й на психологію всього соціуму. Як зазначає Ф. Ейдус, «соціальні відносини та загрози безпеці насправді є результатом інтерсуб'єктивного ідейного соціального конструювання і вони не існують незалежно, в об'єктивний спосіб» [10, p. 2]. Отже, політика національної безпеки у формі процесу сек'юритизації

набуває ознак ідеології у її когнітивному, соціологічному, дискурсивному, культурологічному та психологічному вимірах.

Якщо питання безпеки, у трактуванні представників Копенгагенської школи, постає за умов неможливості розв'язання наявних питань політичним шляхом, то найважливішою складовою процесу сек'юритизації, відповідно, слід уважати заходи, спрямовані на актуалізацію загрози, загострення відчуття небезпеки серед представників цільової аудиторії. Тут ідеться про широкий спектр механізмів формування певного типу «сек'юритизованої» свідомості, як результат визначення відповідних понять загрози та безпеки, корекції суспільного дискурсу в напрямі забезпечення підтримки запропонованим відповідальними державними інститутами заходів. Важливу роль у такому випадку відіграють знання про психологічні особливості цільової аудиторії та про певний культурний контекст, що забезпечує соціум структурною інформацією, впливає на формування специфічних психологічних здібностей, творить моделі осмислення соціального, конкретні емоційні та поведінкові реакції. Саме процес легітимації надзвичайних

заходів вимагає розроблення цілої низки різносторонніх підходів до інтерпретації об'єктивних зовнішніх умов та суспільно-політичної ситуації в цілому. Таким чином, як стверджують автори теорії сек'юритизації, «безпека (як і політика) не зосереджується ані в об'єктах, ані в суб'єктах, а поміж суб'єктами» [3, с. 31].

Сек'юритизація стала одним із провідних механізмів забезпечення політичного процесу в сучасних європейських демократіях. Поняття безпеки набуло значно ширшого, аніж зазвичай, значення. Сек'юритизація творить певну культуру безпеки, вразливу до визначених загроз та скеровану в напрямі відновлення раціонального процесу подолання перешкод суспільним комунікаціям. Такі процеси вимагають застосування усього соціального ресурсу з метою забезпечення референтного об'єкта. Отже, процес забезпечення відбувається завдяки, в першу чергу, легітимації надзвичайних заходів. Саме у процесі спонукання цільової аудиторії до їх сприйняття суспільна комунікація, генерована актором, набуває ознак ідеологічної у її когнітивному, соціологічному, культурологічному, дискурсивному та психологічному вимірах.

Список літератури

1. Пікер П. Ідеологія та утопія / П. Пікер. – К. : Дух і Літера, 2005. – 378 с.
2. Buzan B. People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era / B. Buzan. – London : Harvester Wheatsheaf, 1991. – 318 p.
3. Buzan B. Security: A New Framework for Analysis / Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde. – Boulder, Colo : Lynne Rienner, 1998. – 241 p.
4. Buzan Barry. Security, the State, the "New World Order," and Beyond / Barry Buzan // On Security / edited by D. Ronne. – Oslo : Oslo Workshop, 2006. – 233 p.
5. Converse P. E. The nature of belief systems in mass publics / P. E. Converse // Ideology and Discontent / edited by D. Apter. – NY : Free Press, 1964. – P. 206–261.
6. Gerring J. Ideology: A Definitional Analysis / J. Gerring // Political Research Quarterly. – 1991. – Vol. 50 (4). – P. 957–994.
7. Howorth J. Discourse, Ideas, and Epistemic Communities in European Security and Defence Policy / J. Howorth // West European Politics. – 2004. – Vol. 27 (2). – P. 211–234.
8. Knight K. Transformation of the Concept of Ideology in the Twentieth Century / K. Knight. – NY : Columbia University Press, 1998. – 626 p.
9. McDonald M. Securitization and the Construction of Security / M. McDonald // European Journal of International Relations. – 2008. – No. 14. – P. 563–587.
10. Sulovic V. Meaning of Security and Theory of Securitization [Electronic resource] / V. Sulovic. – Mode of access: [http://bezbednost.org/upload/document/sulovic_\(2010\)_meaning_of_secu.pdf](http://bezbednost.org/upload/document/sulovic_(2010)_meaning_of_secu.pdf). – Title from the screen.
11. Taureck R. Securitization Theory and Securitization Studies / R. Taureck // European Journal of International Relations. – 2006. – No. 9. – P. 53–61.
12. Wæver O. Securitization and Desecuritization / O. Wæver ; edited by Ronnie D. Lipschutz. – NY : Columbia University Press, 1998. – 31 p.

A. Zelinsky

SECURITIZATION POLICY AS A MODEL OF IDEOLOGY OF NATIONAL SECURITY

This article deals with the issue of national security and the policy of securitization as a model of ideology in contemporary liberal democracies. The policy of securitization is being considered as a process of social construction and, due to its discursive nature, as the one that recurs to the functions traditionally attributed by social sciences to political ideologies.

Today, securitization remains one of the leading social techniques to protect the political capacities of contemporary liberal democracies to solve security problems in the frames of human rationality. The Securitization Theory considers the very concept of security in a much broader sense extending the field of its analysis to various sectors of human society and not limiting itself to a military aspect of security. Thus,

securitization produces a certain culture of security, socially constructed in an intersubjective discursive manner and oriented towards a restoration of a rational and pragmatic process of correcting distortions in social communications, which, as a consequence, produce the issue of security.

Dealing with the defined threats to a referent object, a securitizing subject has to mobilize the whole range of suitable resources to raise trust in the audience to the undertaken measures. The process of securitization requires legitimization of extraordinary measures. This is exactly the point at which securitization acquires characteristics of ideology in its cognitive, sociological, cultural, discursive, and psychological aspects. Thus, the problem of national security, especially in the approach proposed by the Copenhagen School, becomes a matter of social construction and a subject to ideological interpretation of social reality.

Keywords: security, ideology, securitization, national security.

Матеріал надійшов 19.02.2016

УДК [32-058.53]-047.44

Шевченко Т. В.

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОЗНАКИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Неформальна політика як невід'ємний елемент будь-якого політичного процесу має низку особливих сутнісних характеристик, що відокремлюють її від «формальної» та дають змогу розглядати «неформальну політику» як самостійний феномен. Цю статтю присвячено виокремленню сутнісних характеристик неформальної політики та їхній систематизації. На основі синтезу різних підходів до трактування неформальної політики, авторці статті вдалося виокремити такі її характеристики, як неpubлічність, нелегальність, функціонування поза законодавчим полем, партикулярність, корпоративність, традиційність, функціональність, раціональність.

Ключові слова: неформальна політика, суть неформальної політики, позитивні, негативні, нейтральні характеристики неформальної політики.

Важлива роль неформальності у політичному процесі – одна із ключових характеристик країн, що перебувають у стані демократичного транзиту, в тому числі України. Втім, саме аспекти неформального в політиці нечасто аналізують та теоретично осмислюють дослідники без ціннісної інтерпретації наслідків здійснення такої політики, порівняння із «формальними» зразками. Навпаки, неформальні інститути, практики та процеси зазвичай аналізують методом зіставлення із «формальними». Результатом такого методологічного підходу стає розуміння неформальності в політиці як викривленої, зіпсованої

«формальності». Втім, переважаюча роль неформальності в політиці пострадянських країн висвітлює необхідність глибшого розуміння природи неформальності per se та її характерних рис як самостійного феномена, виокремлення характеристик неформальної політики, що диференціюють її від формальної політики, наповнюють особливим, унікальним змістом. Попри те, що існує значний масив літератури, присвячений аналізу неформальних політичних інститутів та неформальних політичних практик в Україні, досі в дослідженнях неформальної політики не сформовано єдиного переліку її характерних